

« Vem lyssnar på gapiga och aggressiva ungdomar? »

Samtal med

NATIONALTEATERN

Det här är ett reportage om den fria teatergruppen, som hamnade på Kvällstoppen som rockgrupp. Först handlar det om musik, sen om teater.

NATIONALTEATERN ÄR EN FRI TEATERGRUPP FRÅN GÖTEBORG. MÄRKLIGT NOG ÄR DEN MEST KÄND SOM EN MUSIKGRUPP. FAST KANSKE INTE I GÖTEBORG, DÄR DEN BOR OCH FÖR DET MESTA SPELAR SIN TEATER, OFTAST PÅ FRITIDSGÅRDARNA.

Den började i Lund 1968 som en ren teatergrupp, som en studentteater.

Under tiden i Lund kom Anders Melander med i gruppen. Han och Ulf Dageby (som kom med i Göteborg) är de två som stått för de mesta musikideerna. Nere i Lund kunde det gå till så att Anders satt i orkesterdiket och spelade vad som behövdes.

När Nationalteatern kom till Göteborg 1969/70 fick de en annan sorts förankring hos publiken. Kraven på pjäserna blev annorlunda, eftersom det var en viss sorts publik som såg dom: ungdomsgårdarna.

I samma veva som de började spela på ungdomsgårdarna i Göteborg, började musiken bli som den är nu.

- Det var ju yngre människor vi spelade för. Så det gick inte att sjunga politiska visor och sånt med kabaretoner. Musik med ett piano, dragspel och den stajlen. Det gick ju inte att få folk att slita sej från juke-boxen om man hade sånt.

Säger Anders.

Ungdomsgårdspubliken gjorde att de började utveckla ett slags "rock-pjäser", där musiken var rock eller "poppiga" låtar.

När det gäller hur gruppen tillverkar musiken ligger det gruppdemokratiska inslaget i samarbetsformen. Den är helt öppen. Vissa grejer är givna. En del kan, en del kan inte. Men kombinationsmöjligheterna är oändliga.

En person kanske har rollen som kritiker. Låten bara passerar kritiken mellan textförfattaren och sångförfattaren. Somliga låtar kan

man ta direkt. Med en annan kan det vara ett evigt tjat fram och tillbaka.

- Den här raden är inte bra, gå hem och skriv om den.

- Men jag vill inte skriva om den.

- Ja, då får vi välja tre personer som går in i ett rum och skriver om. Det kan hända hur mycket konstigt som helst.

Det kan vara svårt när en icke-musiker ska försöka förklara vad han eller hon vill ha för sound. De kanske har hört hundratals plattor men vet inte hur man ska uttrycka det begripligt. Då sitter en med gitarr och ska försöka förstå vad som menas.

- Icke-musikern blir då tvungen att höra den där eländiga gitarristen sitta där med hela teatern omkring sej, och de vill höra en hund ute på vidderna på Grönland. Aha! Och gitarristen gör en hund uppe på Grönland. - Nej, det är det inte. Det är en papegoja i djungeln. Den eländige blir trött och sätter sej och gör ett urgammalt Stones-riff. Då reser sej tio man och säger: Där ere ju!

- Men varför sa ni inte det från början? Och då har gitarristen försökt överträffa sej själv, men ingen har kunnat förklara hur det egentligen ska låta. Folk har olika uppfattningar/upplevelser hur musik låter och försöker förklara detta med bildspråk.

Som regel gör Ulf eller Anders melodierna. Texterna däremot är det flera som skriver. Nån har en idé och går till Anders eller Ulf och säger "Gör en låt om det här eller det här". Detta därför att de andra har en massa andra saker att göra. Ulf skrev t.ex. låten *Hanna från Arlövv* utan att egentligen veta vad pjäsen handlade om och vilken funktion låten skulle fylla.

Foto: Christer Johansson. Förebyrå i Hjälp utansför Göteborg skilde upp när

Eller också är det nån som sitter hemma och skriver en dikt och kommer med den och vill att de ska göra en låt. Det kanske inte alltid finns nån rytm. Men de försöker i alla fall göra något utan att förstöra alltför mycket av dikten.

Eller *Ut i kylan*.

- Ulf satt hemma en kväll och gjorde några minnesanteckningar. På morgonen slog han några slag på gitarren, sjöng låten en gång. Kastade sej i bilen, avbröt snacket på repetitionen och sjöng låten medans han kom ihåg den.

- Ungefär som en doft som åkte förbi som han sög tag i.

Nationalteatern har gjort två plattor, *Ta det som ett löfte* (MNV 28p) och *Livet är en fest* (MNV 46p).

Den första plattan är en samlingsplatta med låtar av alla de slag de hade tillverkat. En skiva för olika åldrar och olika smaker. Fullknöad med olika musikstilar, så att man kastas mellan dessa olika. Man hinner inte vila i en upplevelse innan man kastas in i nästa. Men tydligen funkade inte det speciellt bra, för det var inte så många som tände på plattan. Eller har inte tillräckligt många lyssnat på den?

Den andra är en rockplatta. Som de flesta förmodligen vet är det ganska många som har tänt på den skivan.

JOHAN NORINDER

Fort. på
nästa
sida

NATIONALTEATERN är nu inne på sitt femte år som fri teatergrupp. De hör hemma i Hisings Backa, en förort till Göteborg. De har spelat 18 pjäser sen 1970. Av dem är 10 s.k. vuxen- (eller kanske mera ungdoms-) pjäser, 6 barnpjäser och 2 kabaretyer, som de skrivit tillsammans med Nynningen.

1970 fick Nationalteatern kontrakt med Göteborgs socialförvaltning för att under ett år fungera som fast anställd fritidsgårdsteater. Kontraktet förnyades inte, mest beroende på att socialförvaltningen tyckte att det var "brist på politisk balans" i gruppens pjäser.

Nationalteatern blev istället sin egen arbetsgivare, även om de till hälften lever på anslag. Fast de har byggt upp verksamheten så att de kan fortsätta spela teater även om anslagen skulle dras in.

Den pjäs som upprörde förvaltningen hette *Sune, får jag knäppa din blåser?* och handlar om s.k. besvärlig ungdom som också vill ha en gård att vara på. Andra av deras typiska förortspjäser är *Barn i betong*, *Livet är en fest* samt de två pjäserna om *Speedy Gonzales* - som tar upp knarkproblemet.

Gruppmedlemmarna heter: Anki Rahlskog, Håkan Wennberg, Hans Mosesson, Ulf Dageby, Paul Olofsson, Med Reventberg, Peter Wahlquist, Maria Grahn, Anders Melander, Lars Jacobsson, Ulla Karlsson, Totta Näslundh och Hans Wiktorsson. De två sistnämnda är nya fr.o.m. i vår.

Till hösten planerar man att gå ut med ett rent musikprogram.

LENNART WRETLIND har gjort det samtala som följer här nedan. Han pratade med Peter, Hans, Med, Anki och Maria. Utskriften är från 5-6 olika träffar. Att Peter och Hans dominerar beror på att de råkade ha mest tid att sitta ner och prata.

Lennart: Ni använder er inte så mycket av sigord och "färdiga sanningar" i pjäserna.

Med: Nej, vi undviker verkligen det där med att stå på led och säga politiska sanningar. Det måste ju vara levande. Annars kan man lika gärna hålla ett föredrag istället.

- Fast självklart så har vi en politisk grundtanke för det vi gör. Vi försöker, var och en utifrån sin medvetenhet, att hålla en så klar politisk linje som möjligt. Att så tydligt som möjligt igenom våra pjäser propagandera för socialismen.

Hans: Det är klart att vi måste redovisa vad vi tycker, och vara ärliga. Vi måste bjussa på det, hur vi ser på verkligheten, hur vi upplever den. Men vi kan ju aldrig komma och påstå att vår uppfattning ska vara den enda riktiga.

Peter: Vi säger: "Det här anser vi om saker och ting och nu vill vi gärna ha ett svar av er - vad tycker ni?" Och vi får många svar.

Lennart: När ni framställer tjejer, så är det ofta tjejer som kan "ta för sej" på ett väldigt skönt och bra sätt, tjejer som säger ifrån. Jag tänker på "Speedy Gonzales", den är ju inte menad som en kvinnoaks pjäs, men det funkar i alla fall som en slags kvinnoaks-

propaganda eller hur en tjej kan vara.

Maria: Det kan man ju säga. När vi spelar ute på gårdar och träffar tjejerna där, så är dom på många sätt medvetna. Framför allt gillar dom den typen av tjejer, dom både känner och inte känner en identifikation.

Teroretiskt så har dom en medvetenhet om att det är snett närstans, men känner sej ändå tvingade in i andra roller. Vi har ju aldrig gjort nån ren tjejpjäs, men i dompjäser vi gör är ju kvinnans roll en stor och väldigt väsentlig fråga.

- Men jag går bara och väntar på att också killar ska ställa sej upp och tycka att deras roll är ganska kass. Man upptäcker att vissa killar intresserar sej för det som tjejerna håller på med. Men samtidigt tycker jag inte dom tar itu med sin egen "killroll". Där har dom verkligen mycket att göra...

- Sen är det ju en del nästan löjliga saker. När en tjej gör nånting typiskt manligt, som t.ex. att spela trummor, har det en enorm genomslagskraft. Då upphöjs plötsligt en tjej till något likaställt en kille... Jag själv spelar alltså lite trummor.

Lennart: Spelar ni allihopa i Nationalteatern?

Maria: Ja, det gör vi, och det berör ju helt och hållet på en inställning till musiken vi har som ligger väldigt långt från den man har fått exempelvis i skolan.

Den musik man hade i skolan var som jag minns, totalt hämmande och gav en föreställning, "det kan inte jag, det kan inte jag" Hos oss finns det en fin inställning om att, "alla kan!!" Man tror på varann, stöttar varann, prövar på och har tå-

lamod med varann. Det är en jättehärlig och fantastisk upplevelse att man plötsligt upptäcker att man kan spela och det ger självförtroende.

Peter: Åren kring 1971-72 på ungdomsgårdarna i Göteborg var fantastisk lärrika om man ser på vår musik, vårt språk och vårt sätt att behandla ämnena. Det ändrades, från en ganska intellektuell världsspännande ideologisk debatt som vi hade tidigare, till ett sökande som ställde sej närmare publiken.

Ui började i stället utgå från det vardagliga, det som alla kan förstå med en gång för att det är välkänt, och gick därifrån mot dom större sammanhangen.

- Nu är det väldigt viktigt att det finns en kombination av det här närperspektivet och det ideologiska perspektivet. Och också komma fram till: Vad är det som gör att det är som det är? Hur ska man lösa det här? Vad är det som fordras?

Hans: Jag tror att det var ungdomsgårdarnas publik som lärde oss mycket, mycket mer än vi någonsin har lärt dom.

Lennart: Det är ju en vanlig fördom att ungdomar på gårdarna inte har nåt att komma med, dom kan inte snacka, dom vet ingenting...

Anki: Jag tror att det är väldigt viktigt att man inte är någon teaterstjärna som kommer dit och blir upp-passad, seglar in på scenen och spelar upp och sen försvinner ut. Publiken träffar en aldrig. Så funkar det ju inte när vi spelar ute på ungdomsgårdar eller fritidsgårdar.

Fortsättning på nästa sida

Nationalteatern spelar *Sagan om ornen* för en mängd barn i Göteborg nån stans.

Forts.

NATIONALTEATERN

Man sitter och fikar och snackar innan föreställningen och sen spelar man inne på fiket eller inne i en lokal. Man känner att man är väldigt nära publiken, man står inte uppe på scenen i någon bemärkelse. Sen går vi ut och pratar med dom efteråt igen.

- På många gårdar känner vi ju många av dom som går på gården, eftersom vi kommer tillbaka, med nya produktioner hela tiden. Man har blivit kompiss med så många av dom att det känns himla naturligt att vara där.

Hans: Men dom som säger att man inte kan komma ut och diskutera på ungdomsgårdar, det är väl ofta dom människor som inte förstår det språk som talas därute.

- Det är inte något överordnat intellektuellt språk, utan det är ett rakt, känslomässigt, icke litterärt språk som det tar tid att lära sig förstå. Och när man har lärt sig förstå, märker man att det här är en guldgruva... jag menar, dom kan berättat så jävla mycket om sin situation, om dom känner förtroende för någon. Och man får själv ut så mycket av att prata med dom. Det förklarar mycket mer än vad man kan läsa någonstans egentligen, i utredningar och sånt där.

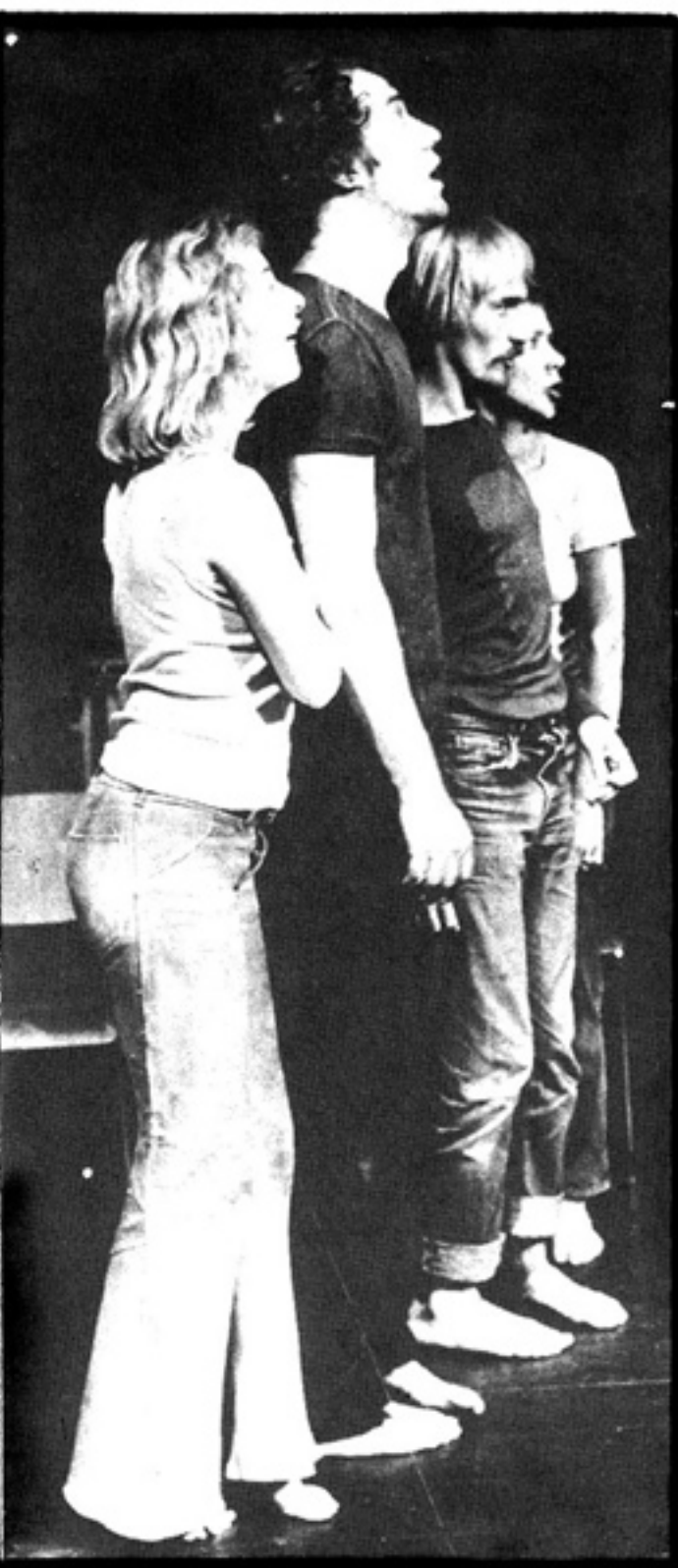
- Men var nånstans har ungdomarna en chans att tala om sin situation? Det är där vi kan komma in lite grann genom att lyssna och sen sprida det vidare genom att göra föreställningar som kan få en viss räckvidd. Då kan det bli ett stöd i deras kamp.

Peter: Vi kan ge röst åt ett språk som finns, men som väldigt få människor bryr sig om att lyssna på. Om man inte lyssnar på ett par lite ga piga och aggressiva 13-14 åringar så kan vi föra fram det dom vill säga genom våra föreställningar så att folk lyssnar. Vi kan hjälpa ungdomarna med den grejen. Det har vi gjort vid flera tillfällen.

- Men om man tar en människa på fullt allvar, så kan man skälla på henne likaväl som man lyssnar på henne. Det finns massor av fördomar som många ungdomar har. Vi är inte ett dugg oroliga för att ta upp sånt på scenen. Vi kan t.o.m. vara ganska "elaka", men det sker i ett slags förhållande mellan oss och den publik vi spelar för.

- Det hänger ihop med det här att man klart vågar visa på vems sida man står. Och att man har förmåga att ställa upp även på människor som har en del fel... det kanske är det svåraste.

Hans: Jag tror inte att det viktigaste är det här överordnade politiska snacket, utan det är alltid handlingarna - vad vi gör utav detta - som vi kan kritisera. Det är så lätt att hålla sej med en tjugig uppfattning, då blir det mode-vänster Men i vardagen, i handlingen, tar man tillbaka allt man sagt.

Lennart: Det finns ändå ofta en slags fränhet och skön "gåpå-styrka" hos dom människor vi framställer på scenen. det är alltså ingenting av "tyck synd om mej" som jag tycker är lite för vanligt i väns terns skildringar i pjäser och låtar.

Peter: Man vädjar till borgarnas sentimentalitet alltså. Det gör inte vi. Vi talar om att "här står vi", "det här handlar det om", och skildrar t.ex. en tjej eller en kille som är förbannad. Då betonar vi i vår framställning att den människan har jävligt rätt och anledning att vara förbannad.

Är det en människa som har det svårt, så vet vi att det är mycket få som vill att man ska sitta och tycka synd om på avstånd. Visst ska man känna sympati och

kunna tycka synd om människor som har det svårt, men det räcker inte. För då blir det bara "Där sitter en lessen människa och här sitter jag och tycker synd...BINGO!!!" Istället vill vi uppmuntra till någon sorts aktivitet.

Lennart: Jag tycker, inte för att vara patriotisk eller nåt sånt, men att Sverige är en rätt bra plats för musik och såna här alternativa saker, motkultur kanske man kan kalla det.

Peter: Mycket i det kommer väl kanske av att vi är ett väldigt stillsamt och fredligt folk om man jämför vad som händer både i London och Amsterdam och på andra ställen.

- Men där har dom kommersiella sidorna så mycket större proportioner. Så alla former av protester får en snabb uppblomning och en hysterisk sida och sen försvinner dom igen. Vi har väl byggt upp "motkulturen" i det

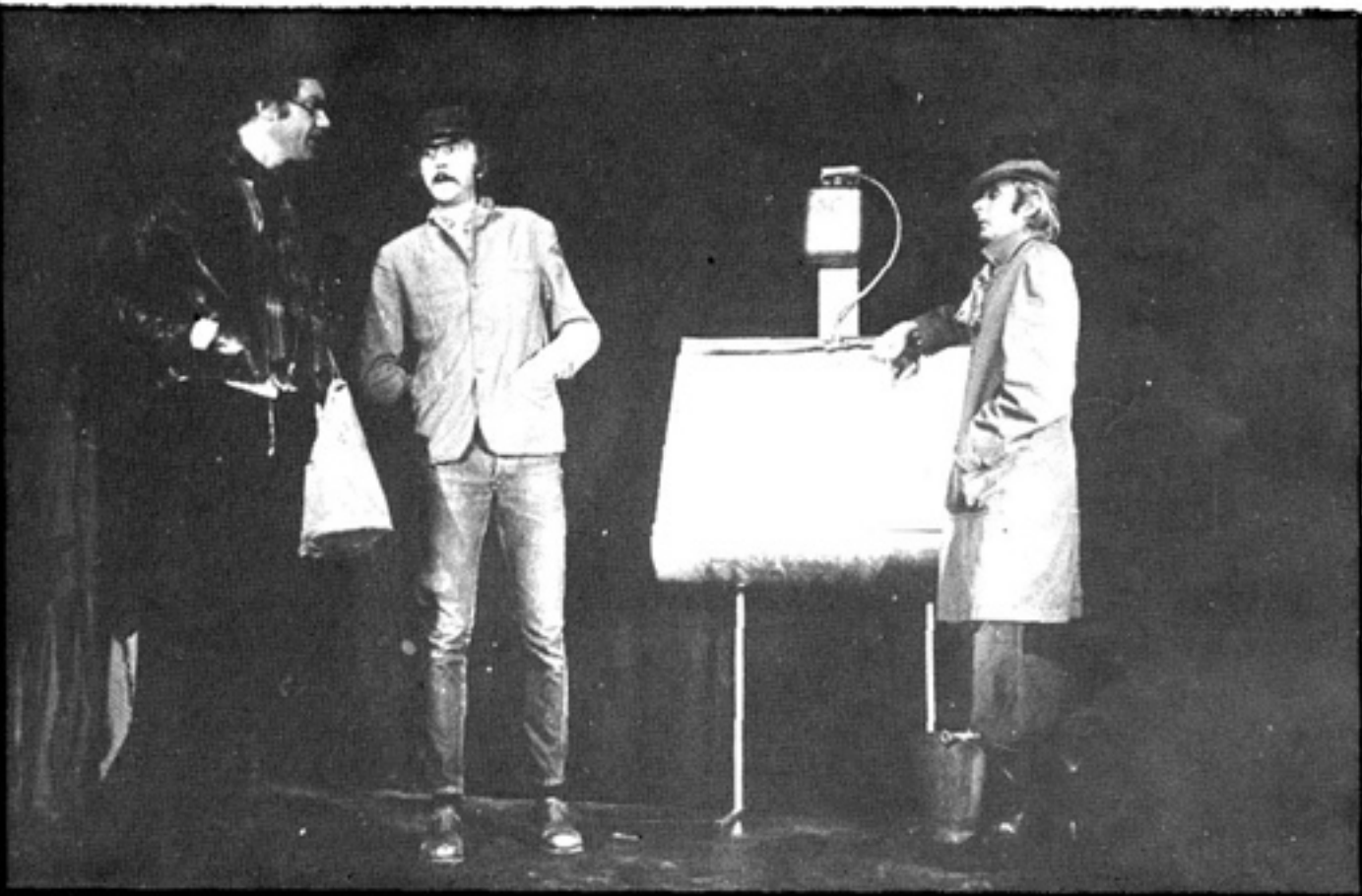
är oerhört viktigt. Ett helt nät av platser där den fria kulturen kan blomma.

Peter: Kulturen är fri i den bemärkelsen att människorna som gör allt detta inte är tvungna att ta alla dessa spekulativa hänsyn "vad kommer dom att säga", "hur ska det gå", "vad kommer man att tänka om mej om jag nu gör det här". Friheten ligger i att man vågar, att man har möjlighet att säga vad man vill fritt och öppet.

Hans: Människor ska kunna ställa sej upp och tala och yttra sej påstå, kräva... För det krävs det plats, det krävs stimulans, initiativ men det kommer, man ser ju hur det bubblar överallt.

Lennart: Vad tycker ni om scen-skolor?

Hans: Jag tycker dom fungerar ganska instängt. Man ska inte förakta kunskap, teknik och olika knep som man kan använda på en teaterscen, men jag tycker att det stannar vid det tekniska kunnandet.

här landet lite mer långsamt, med det sega och inbundna temperament som kännetecknar oss.

Fast här började det blomma ut nu och rötterna finns med. Det är väldigt mycket ungdom i detta. Vi är nu bortåt 30 år gamla med vi hör ihop med dom som är 14-15 idag på ett helt annat sätt än tidigare generationer.

Hans: Det stora problemet är just lokaler. Där stänger man ju möjligheterna för oss att kunna spela på vissa ställen. Alltför ofta sitter det en ekonomisk eller politisk makt och bestämmer om lokalerna i vårt samhälle. Men nu börjar det frigöra sej grupperingar kring musiken, kring teatern, som skapar sina egna ställen och det

T.v. Anki, Håkan, Haase o Med i pjäsen Barn I Betong. T.h. ur Kabarévyn; Gondolen, Björmligan och Sällstrypa'n

Peter: Det tror jag inte heller. Men många säger så här: "Jag struntar i allt det borgerliga och institutionerna, blaha, blaha. Jag vill bara veta nåt om det tekniska". Det låter ju hemskt fint. Men sen så hamnar dom ändå i en köpsituation, alltför många blir faktiskt en vara på arbetsmarknaden. Dom spelar alltså upp spel inför ett antal falkögon som sitter och köper "proffsen", precis som hockeys eller fotbollen gör...

- Jag tror inte att en scenskola kan bli något annat än ett redskap för i huvudsak den borgerliga teatern.

Fortsättning nästa sida

Men det har förstas också funnits exempel på en fin kollektiv andad inom institutionerna, människor som har lärt sej mycket gemensamt

Hans: Det verkar ju som om många proffstänkare på kulturpolitiska frågor tycker att behovet eller värdet av dom fria grupperna är enbart som exempel för institutionsteatrarna. Att vi ska fungera som nån slags fattigteater som ska hitta nya former under lidandets betingelser.

- Sen köper man då "gobitarna" och ser inte till helheten. Man tar bara dom bitar som passar in i systemet.

Peter: Dom man kan svälja. Och dit hör inte det politiska innehållet.

Hans: Och inte heller solidariteten med arbetarklassens verklighet i våra förorter.

Lennart: Kan man inte säga att ni också är en vara, fast i mindre grad?

Hans: Jo i vissa mån, men individer, som arbetande människor, är vi mindre underställda den hierarki och det förtryck som råder i ett kapitalistiskt samhälle. Vi bestämmer själva vad vi vill framträda med. Det är det viktigaste med vår frihet.

Lennart: Hur mycket bidrag har ni från myndigheter?

Peter: Det här året har lite mindre än hälften varit kommunala och resten publiken. Det är också mycket märkligt att vi under ett år spelat in lika mycket pengar i Stockholm under fyra veckors gästspel som vi får i kommunala bidrag i Göteborg.

- Ändå spelar vi till 75% våra föreställningar i Göteborg. Och det är ju ett egendomligt förhållande, när man å andra sidan betalar hur många miljoner som helst för dom andra teatrarna och dessutom får 14 milj. över på sin kommunala budget.

Lennart: Hur tror ni det blir framöver med pengar, känns det som om det ska bli stramare t.ex från kommunal och statligt håll?

Hans: Inte än. Dom närmsta åren kommer man i stället att försöka lyfta anslagen ganska rejält. Det hänger ju samman med det politiska läget i landet. När kapitalets olika kriser skärps, och det blir arbetslöshet när klasskampen skärps, vilket man kan vänta sej när medvetenheten ökar och arbetarna ställer större krav, då kan man också stänga av kranen till den teater som uppvisar mot samhället, mot kapitalet.

Lennart: Tror ni inte på någon slags fredlig väg för förändringar här i landet?

Peter: Nej, det gör vi faktiskt inte. Sverige är ju ett mycket märkligt samhälle. Det har på nåt sätt lagts ett lock på lådan och nästan alla former av motsättningar sopas under mattan.

Ui tror att man ska ta fram motsättningarna, och göra det tydligare vad egentligen människor vill. Först då kan vi veta hur vi ska bete oss.

Lennart: Ni verkar vara väldigt överens i gruppen om vad ni vill göra

Peter: Vi kan vara osams så in i helvete ibland, braka ihop och kivas och diskutera länge. Men det är styrkan i ett bra kollektiv, att verkli-

Peter: Ett manus i det fallet är ju alltid bara en utgångspunkt för det sceniska. Sen ändras det och får den slutliga formen på scenen.

Lennart: Hur gör ni barnpjäser?

Peter: Man lirar. Man gör nånting fullständigt idiotiskt från början - man tror man vet nåt om barn. Så går man ut och inser att man vet överhuvudtaget ingenting, men man lär sej fantastiskt mycket. Det är bara att försöka igen och igen. Gå ut mitt bland barnen och ställa upp sig och lära sej av vad dom berättar. Och man får 500 gånger igen, vad man ger.

- I allt vi gör så finns en slags anti-auktoritär grundsyn. Vi är nästan alla uppfostrade att inte ha speciellt bra självförtroende, att vi "gör bort oss" hela tiden. Men det är nån annan som sitter och mäter vad som är rätt och fel, vad man bör göra och inte göra.

Iskolan till exempel, så finns det en otäck sortering av eleverna, den ut på att det är "dumheten" som avgör. Man undervisar i det svenska språket, det borgerliga skrivsättet och talandet, dom fina ordens makt osv. Allt detta är uppbyggt av intellektuella människor och vidmakthålls av överklassen.

Foto: Christer Johansson.

gen kunna lösa såna saker. När vi sen står på scenen så är vi fullständigt överens om vad vi vill göra.

Hans: Det är aldrig så att vi röstar fram olika saker, att man får vika sej för majoriteten. Det har vi klarat oss undan. I stället så resonerar vi tills vi blir överens om dom viktiga punkterna.

Lennart: Hur går det till, sitter ni alla tillsammans och skriver på pjäserna?

Hans: Inte mycket. Det var fyra som skrev Speedy Gonzales. Vi satt i varsitt rumm. Sedan träffades vi runt ett bord och la pappren där och läste igenom. En del var dåligt, då var det bara att gå ut och försöka igen, tills alla tyckte det var bra.

- Det har vi gjort nu fem somrar i rad. Vi för en barnpjäs, som vi sätter upp bland höghusen, sen går vi runt, spelar musik och slår på stora trumman. Då kommer en massa barn, och så kör vi igång med pjäsen. Efter en stund kommer mammorna och undrar var barnen är. Så kommer det vuxna och tonåringar. Till sist är det fullt av folk. Och när det är vackert väder blir det folkfest. Då blir det stämning.

Hans: Vi menar också att allting går att berätta för barn, även de mest komplicerade och svåra sammanhang, bara man ger sig fan på det. Så vi har snackat om till exempel kolonialism och smygfascism, på ett sånt sätt att det finns två plan minst, i pjäsen.

Barn från arbetarklassen är inte vana vid det här språket hemifrån eller från sin omgivning. Men i skolan tvingas dom att lära sej det här språket, och klarar inte av det för att det språket finns i vanliga livet. Dom blir då sorterade och får sämre betyg.

- Då menar jag: gör bort er, hela tiden. Bara gör bort er. Då förändras språket, då förändras värderingarna, då blir det naturligt.